

“Wana upile usyesyene ali wandu wakugapikana maloŵe ga Mlungu ni kugakamulisya masengo.”

(Luka 11:28)

TOMASI

(JUWASAKAGA KULOLA NI MESO)

“Naga ngangugawona maŵasi ga m'magasa mwakwe mujapite misomali ni kuŵika cala cangu pa gele maŵasigo ni kuŵika ligasa lyangu mumbalati mwakwe, ngasingulupilila kose.”

(Yohane 20:25)

Mpela Tomasi, wakulijiganya wajinji akuwusya wusya. Wandu wosope akwete sala ja cisyesyene. Kuwungunya kosope kwakupali pa cilambo kuli kwakusaka kumanyilila cisyesyene – sala jakumsosa Mlungu. Tomasi watite, “naga ngangugawona...ngasingulupilila” Ni mpaka Ambuje wayice ni kumpa Tomasi kuti akamule mmagasa mwawo ni kupisya mkono wakwe mu mbalati mwao. Walisile ni ligogo ni kupesya sambu ni kulipeleka.

Malowe ga Tomasi gakuwecetedwape mpaka lelo jino. Nganitwawone Ambuje mu ucimbicimbi wakwe wosope. Nditu ngapakawa mpaka tupikane malowe ga mlombela ali mkuti “jimukani mwali jwangu, myice akuno” jele ndawijo tucim'wona pa meso ni meso – “wajaliwe awo wandu wangalola nambo akulupilile.”

CAKUWONA NI CICI?

Pilato wawusyeje lele liwusyoli, yalumo soni wandu ma milliyoni gejinji. Ana mu umi muno mwana cindu cacili cisyesyene? Talijiganye yelevi lyele lijiganyoli. Mlungu awisile mmitima mwetu yindu yakuti mpaka yitumanyisye cisyesyene. Mtundu ukusimana ni yakusausya ligongo ukukana kwititichisya umbone wa mmitima mwetu.

1. CAKUWONA CIPALI.

Tukusaganisya kati cakuwona cipali. Ngatukusawungunya soni. Ganisya kwetu kosope kwene kugonile pa yindu yamnono yatukusimicisya kuti yipali. Komboleka kuwa wakulemwa pa yindu yatusagwile kuti yili yisyesyene; ndawi sine wangamanyilila soni kuti tugamba nganicisya.

Nambo soni aganicisya, naga mundu jwine jwakwe akatameje mpela pa cilambo pano pangali cisyesyene nikuti talece ganisya, kusisyanga, kuweceta yindu kapena kusimicisya cilicose. Jwalakwe ngakombolika kusimicisya pa cilicose.

Aganicisye ya mundu ali kumkwela pa malo gakuseleleka mlope. jwaalakwe mkanawe kutyoka mkono wakwe kapena kusunda pa malo gatemi akwenela kuwa jwakusimicisya ya malo gakuja. Naga akuleka pa malo ga kamwile pa ndawi jimo nikuti tagwe. Yalumo soni mundu jwakusatena masanje ni pakulinga kucembulukasya yindu yiwasiye Mlungu mu umii

mwetu. Naga alece yindu yosope yakuyisimicisya kuti yili yakuwona, akusawa jwangali soni pane pwakwima. Jwangakola soni pakwima pa cakuwonea ni kugwila ku cisimbo lya conasiko. Cisyesyene cipali. Cili cindu cangausya, nambo cakusosekwa mlope mu umi.

Mkanituwe kutenda cilicose tukwenela ganicisya kuti cisyesyeneco cipali panepkwe. Kuisyana ni yeleyi gakusawa masoka, cikulupi cakuti cilicose cili ca unami, cilambo cagamba kusagamila ni ca yiwulili basi.

2. CAKUWONA CAKUMANYIKAGA

Tukusakulupilila kuti naga tuciwone tucikulupilila nikuti tucimanyilile. Aganicisye ya mundu jwaksatiga kuti pangali cisyesyene. Nambo pakusaweceta myoyo akusaganisya kuti yakuweceta kuti pangali cisyesyene yili yisyene.

Myoyo soni pakutanda Mlungu akusasa kuti m'we tugambe kulupilila kuti apali, kuti ali jwa mpaka kumanyika. Pa Ahebli 11:6 akuweceta kuti “ *Pangali mundu jwampaka amsangalasye Mlungu naga nganakola cikulupi, pakuti jwalijose jwaksaka kumwandicila Mlungu, akwenela kulupilila kuti Mlungu apali nditu nipo kuti akusiwapa mituka wandu wele wakusamsosa jwalakwejo.*”

Pana yindu yine soni yayikusakuya ayi yindu yiwiliyi. Tukusaganisya kuti cisyesyene soni cikwenela kwitidwa palipose soni ciwe cakumalisya. Yiyili yisyesyene sano jino yiciwa yisyesyene mpaka kalakala.

Tukusaganisya soni cisyesyene cikasindaga. Ngatukusasaka kuyiwona soni yindu yine yakusisika kusyeto kwa cisyesyene citusasile kala cila. Yiyigopolela kuti cisyesyene komboleka kucisimana, nambo ngawa mkucisinda. Komboleka kucikana cisyesyene, nambo ngakomboleka kucisinda.

KUOLECESYA YA CAKUWONA

Baibulu, jajili ciwunukuko cicalembedwe ca Mlungu jwa lunda lwesope, jikusatulosyaga cisyesyenyene cakuwona. Yesu watite, “*Naga mkuyitenda yinajiganyisye une, nditu jemanja mli wakulijiganya wangu, timcimanyilila cakuwona, ni cakuwonaco ticicimgopola jemanja.*” (Yohane 8:31,32). Mu baibulo tukusapata kwanga kwa mausyo gakwete wandu mu ndawi syosope lyakusosa Cakuwona. Mčilambo cosope ca pasi, baibulo pe ni jajikwete ulamusi wosope ni cakuwona ca pa mbesi ligongo jikutyocela kwa Mlungu msyesyene.

Ma dini gane pa cilambo gakusalisala kuti gakulolesya cisyesyene, nambo Ambuje Yesu walisasile kuti, , “*Une ndili litala, kusyesyene, ni umi, pangali mundu jwakwawula kwa Atati akawe kupitila mwa une basi.*” (Yohane 14:6). Cisyesyene ca Mlungu cili mmalowe gakwe. Baibuli jikusatulosya ndamilo ni mteto wa cakuwona; tukusaciwona kuti cili cisyesyene ligongo cili mmagulu gatatu aga:

1. CA USIMU

Pana macili gagakusakamula cilambo, gakuti wandu wakusyoma wangagamanyilila, gakuti naga pali pangali gele maciliga cilambo cosope mpaka cigwe, nambo baibulo jikuwumbula kuti gele maciliga gali macili ga Mlungu (Ahebeli 11:3; Kolose 1:16-17;). Citima citima ca cilambo cili ca usimu; ngasicisinda kapena kowola.

Baibulo jikusalila kuti mundu nganawa cindu cangali mate. Ali mundu jwa usimu jwakwete ukombosi wakulumbikana ni cilambo ca usimu kwini kapena kumoto, soni ali pa ulendo wakuja kutama kumo mwa ku malo gelega patatyoce pa cilambo pano. Soni yiwumbe yakutyocela ku malo gelega yiwele yili mkwika mu cilambo cetu cino, baibulo jikusayikolanga malayika kapena yiwanda (Ndandililo 19:1-6; 28:12; 2 Mbili 32:21; Luka 2:13; Matayo 13:39; 2 Atesalonika 1:7; Ahebeli 13:2; Efeso 6:12; Maliko 5:1-9).

2. CAKUPIKANIKA

Cakuwona cikupikanika ku nganisyo sya mundu (Luka 24:27; Kolose 2:2-3; Ahebeli 8:10). Pangali nganisyo sya mundu sya mpaka simanyilile cakuwona cosope ligongo nikuti cakuwonaco cikwaye yosope yiwapanganyisye Mlungu. Mlungu ni jwa mpaka ayimanye yindu yosope. Nambo Mlungu atupele lunda ni ukombosi wakumanyilila yindu yine yiwapanganyisye.

Cilicose cakuwumbula Mlungu cikusawaga cisyesyene. Atamose cele cakuwonaci cikusayika panandi panandi mwakumulana ni kupikanicisya kwetu. Nambo cakuwona cilicose cawumbwile cikusawa cakamucisya ku mbali jilijose ja umi. Mkhlistu akusakulupilila mu cinonyelo ndamilo ja Mlungu jajilocesye mu cakuwona ni akusajitika kuti cilicose cawumbwile Mlungu cikusawa cambone. Yesu wawecete kuti cakuwona ca Mlungu mu malowe gakwe cikwete macili gatukugopola m'we.

Pakusawa pana lukondwa naga cakuwona cimanyice. Gamba kumanyilila kuti mpaka tukulupuce ku ciwa ni konasika, lukondwa lukusawa lwangali malile. Aganicisye ya yindu yakusimonjesya yakosece kutulosya Mlungu naga tusagule kumpikanila (Misyungu 22:21; Efeso 4:11-24; 1 Akolinto 2:5-16; Kolose 1:25-28).

3. CIKUSAWUMBILIDWA NI MLUNGU.

Baibulo jikusalila kuti mbesi ja cakuwona cisyesyene ni Mlungu syene. Ligongo ni cicatandisye yindu yosope yene, Mlungu pe ni jwa mpaka aciwumbule kwa wandu. (Kuwilisya 32:4; Masalimo 100:5; Yelemiya 4:2; Yohane 5:6). Naga Mlungu ngakuwumbula cakuwona, m'we ngawa mkucimalila kusyesyene. Mlungu jwangawoneka ngawa mkumanyika ni nganisyo sya mundu pajikape (Yobu 11:7-8). Mlungu ali Mlungu jwakusalisisaga (Yesaya 45:15). Akusalocesya kusimanikwa kwakwe kwa wandu wele wakuwona mtima ni kwiticisya sambu syawo ni kulipeleka ku cinonyelo cakwe (Yesaya 59:1-4; 56:6-7; Ahebeli 11:6). Jwalakwe mpaka asimanikwe pa ndawi jasacile kuti asimanikwe basi. Tikuwe kulemwa kwa Mlungu kuti ammanyisye mundu jwine yakuwona yejinji yakuti ngakombola kuyikamulisya masengo

cenene. Mlungu ngasalilocesya msyene akawe tukwanilise yakusasaka (Luka 10:2-22; Kuwilisya 29:9; Misyungu 1:23; Yesaya 45:3; Matayo 18:3; Yohane 12:36:40).

Wandu wakutenda ya kawungunya akusaciwona kuti kupata cindu cakusosekwa mlope yili yakwenela kutenda umi wakwe wosope, aganicisye masengo gakummanyilila Mlungu, jwali ndandililo ja cisyesyene ca yosope. Yalumo soni cakuwona. Kwa Mlungu naga ucimanyi cakuwona nikuti ukwete udindo (Yakobo 4:17; Luka 12:47-48; 23:34; Yohane 9:41; Matayo 11:20-24).

Naga Mlungu ali atupela lilanguka, akusajembecelaga kuti tutende cina cakwe. Cakuwona cikusawumbulidwa ni cakulinga cakuti tupikane ni galawucila kwa Mlungu. kwitika cakuwona kukusagopolela kuti Mlungu tatulocesye yejinji ya matala gakwe soni. Kana cakuwona catulocesye Mlungu, kukusagopolela kunandipa kwa kupikanicisya kwetu ni winji wa cipi ca mu mtima jwa mundu jwa sambu (Matayo 13:12; Masalimo 82:5; Yesaya 59:19; Yohane 9:39-41; 1 Yohane 2:9-11).

Litala lyakupatila umi wangamala ni kupikanila cakuwona. Atende yakwalocesya Mlungu, ni tatewe umi wao pa fandeshoni ja mpaka kalakala. Naga kucipikanila cakuwona cimo, Mlungu akusapeleka cine. Naga akane cimo Mlungu ngawapa cine.

CIKULUPI CIKUSAYIKA NI..

Kulipeleka, kulupilila ni kupikanila cakuwona caciwumbulidwe ni cikulupi cacikusakulupusya cacisasile mu baibulo. Aci ngawa cembeceyo, cembeceyo kuli mpela kulindilila, kapena cikulupi pali pangali cilanga.

Wandu wane akusatiga akwete cikulupi, nambo ali agambile kola cembeceyo kapena kwiticisya ni nganisyo. Cikulupi cikusatamilicika pa ulamusi. Cikulupi ca m'baibulo cikusajegamila pa malangano gakumanyika cenene. Cikulupi cakulupika kuli kulipeleka ku malowe ga Mlungu. Malowe ga Mlungu gali ga umi (wali Ambuje Yesu) nambo soni gelembedwe (jajili baibulo). Yohane 1:1-3; 2 Timoteyo 2:17).

Cikulupi ngawa kwiticisya yindu yayitendekwe ni nganisyo syetu. Satana soni akusakulupilila camti myiyi. Cikulupi cacikusakulupusya ni kupikanila cisyesyene. Mlungu akusampa mundu cilanga kupitila mu malowe gakwe. Cilangaco cikusakamula masengo naga mundujo akupikanila malowego. Mu baibulo cikulupi cikusajenda yimo ni masengo. Cikulupi cikusalamula kutenda cinecakwe. Cikulupi cangali masengo cili cewe – cikusawa cikulupi cangali umi (Ahebeli 11; Yakobo 2:14-16; Mateyo 7:21:27)

Kupikanicisya cisyesyene mu baibulo akusakutendega lilanguka (Efeso 5:13). Ngani ja lilanguka lyakwika mcipi cili cakupikanika cenene. Cipi cikusajimila ndamilo syetu. Tukusalisisa kwe Yesu ligongo ndamilo syetu sili sya sambu (Yohane 3:19).

Pane tukusalilambusya ni kutama mwa unakunaku. Mlungu ni akusapamba lilanguka lyakwe lya ndamillo syambone (Misyungu 20:27). Msimu waswela akusakamulisya masengo lilanguku

pakusaka kulocesya ulemwa wetu. Tuli tuliweni kuti tuli wakulemwa tukwete ufulu wakutenda yindu yiwili; candanda mpaka tuliponye ku canasa cakwe mu kupesya sambu syetu, kapane cawili mpaka tupelenganye kutilila ku cipi. Cakuwona cikusatuloceya mwatuwelele m'we. Kanga tucipocele kapena kucitila yili kwetuwe. Cakuwona cikusapweteka. Cangalecelela ya sambu. Cakuwona cikusawa cakusausya kucipocela. Nambo akawe tucijiticye, nikuti tukusalijima umi wangamala. Mkhlistu ni mundu jwakutama mu cakuwona pa cilambo cosope. Cilambo cakwe cili cisyesyene. Umi wakwe uli usyesyene. Mbesi ja umi wakwe jili ja kumanyika cenene. Wandu wosope akusawaga ali mkucitila cisyesyene kapena alipe mkuciloceya.

KULIKANA LILANGUKA

Wandu wosope akwete ufulu wakupikanicya cakuwona ni lilamusi Iya Mlungu (Yohane 1:9; Masalimo 71:17). Naga akucipikanila, akusapocela lilanguka lyejinji. Naga mundu jwangakulupilila akulinga kutama mwakulingana ni lilanguka lyakwete, Mlungu akusasosa matala gakuliloc esya msyene kwa mundujo (Aloma 1:19-20; Masengo 10:1-35: 16:6-10; 8:26-39). Kutenda yicikuweceta cisyesyene yikusayikasya lilanguka lyejinji pa umi wetu. Nambo ngatukupikanila, cakuwona peco, cicayice kuti citukulupusyeyi, ciciwa cakutujamuka (Yohane 12:46-50).

Yikusawa yakutesya lung'wanu naga tulolite yakusati Mlungu pakumlamula mundu. Malingana ni cakuwona citucimanyi m'we tukusitwajamuka wandu naga atesile yakusakala kapena yambone. Mlungu akusasunga yeke yamukoyo, ni tacikamulisyaya masengo wamuwe uwowopewo pakusaka kutujamuka m'we (Mateyo 7:1-12; Aloma 2:2-3).

Naga mundu akanile cakuwona ca Mlungu, akusasosaga pe cinecakwe cakuti akulupilile. Mundu jwa myo akusatamaga mwakusosela msyene, ni mwakulinonyela. Jwangajiticya kuti ali jwakwimucila Mlungu.

WAKUPOCELA KAPENA KULIJOGAPA LILANGUKA

Mundu jwakanlle kupocela lilanguka pa magongo galigose, yikusawonecela mu umi mwakwe. Pana yimanyisyo yakuloceya mundu jwakupikanila kusyesyene ni jwakwimucila jwakulinoyenga msyene.

WAKULIPELEKA KWA MLUNGU : WAKUPOCELA LILANGUKA	WAKUWA KWA MLUNGU: WAKOGOPA LILANGUKA
Lung'wanu lwakulijiganya cakuwona	Akusawusya mausyo gakulosye cikawuko
Kulimbanga pakusosa sosa cakuwona	Wangatenda calicose kuti amanyilile cakuwonwa
Akusakamula masengo ali akwete fandeshoni jangatenganyika	Wangaleka kusosa nganisyo sine kuti atamilicice mu umi.
Wakunda kupikana yindu ya sambano – wakupocela yindu yakuti nganayimanya kombeleka kuwa yakuwona.	Akusapocela yindu yayimanyi kala basi – akusakana cakuwona atamose cili ciwonecela mwangasowa.
Wangakakamila yayimanyi; akusawa wakulinandiya ni wakoseka kusinda	Wakulikwesya; wakakamila yayimanyi peyok, wasokonecela ni wangakamila
Wakonecela yitendo yao, wana cikumbu mtima cambone	Wakutama mwakusisa; umi wasambi ni cikumbu mtima cefooce.
Citema ca pa Mlungu cikusakula	Citema ca pa Mlungu cikusawa ni yindu ya unami yayikulupilile
Umi ukusaja kukulandana ni Yesu	Umi ukusaja kukulinonyela mlope

ANA BAIBULO JILI MALOWE GA MLUNGU?

Akasalogwa kululambusya – baibulo jiciwa mpaka kalakala

Baibulo jili buku jakutyocela kwa Mlungu, jijikuweceta ya Mlungu; jikuweceta ya cinonyelo ca Mlungu kwa wandu. Jikusaweceta ya mundu jwa mpaka kalakala, Yesu khlistu, jwali Mlungu mu cilu ca umundu; jikuweceta ya mbili jakwe kuwatyocele, kupagwa kwakwe, ukulu wakwe, ciwa cakwe, ciwa cakwe ni kwimuka kwakwe ku wawe.

Ngani jakwe jili jakusimonjesya, ngawa ga ja unami, jakuti Mlungu juwapanganyisye cilambo cosope wayice pa cilambo ca pasi kuti wape wandu litala lyakwaulila kwinani, nikuti soni mundu mpaka ajinjile mu ucimwene wa sambano mu liwasa lya msyene Mlungu. baibulo nganijiwa buku wamba, jalembedwe mwakusimonjesya ligongo jalembedwe ni wandu wapikanilaga ku lilowe lya Mlungu. malowe gawalembile nganigawa ga wandu wamba. Gakusatama mpela moto ku ngosyo silisyose sya wandu, ga macili mpela mbungo ni gamaswela mpela wula.

Nganijiwa buku ja mbili, atamose yayili mkati mwakweyo wandu wa wakuwungunya ya mbili wayisimene kuti yili yisyene. Nganijiwa soni buku ja adisi, atamose kuti kutyocela mwalakwe

wandu wajinji alembile nyimbo ni ndano syejinji. Nganijiwa jakusayiganisyaga wandu wajinji. Baibulo jili buku jakusala ya cisausyo ca mundu ni cikamucisyo ca Mlungu; ngani jambone ja cikulupusyo ku sambu kupitila mwa Yesu.

Mabuku gaksalemba wandu gaksapesya ni kuwa gangali masengo ku wandu wane, nambo baibulo jangapesya, jaciwela kamucisya sano jino nambo soni mpaka kalakala. Wandu wanalijiganya baibulo ligongo akusajogopa kuti tammanyilile mkulemba jwakwe ni nganawa wakoseka kusimana najo. Wajinji wakusakanaga baibulo ngakukusawa ligongo pangali umboni wakwanila wa kulupicika kwakwe, nambo ligongo ngakusawa wakuwona mtima, wanalicimbicisya ni wa ndamilo sya kusakala.

NAMBI YAKUSISYANA YA M'BAIBULO....

Yeleyi nganiyiwa yisyene. Wajinji wakusanyosya baibulo wangamanyilila yajikuweceta. Wajinji soni wanalijiganya mwakwanila kuti apakombole kugamila kulungamika ka baibulo. Wajinji nganajiwalanjeje kose soni yakusati yakusisyana kapena yakusonesya ya m'baibulo yili yakuti wagambile kupikana. Mundu jwalijose jwakusaka kupeleka cigamulo pa baibulo alongoleje kulijiganya ni kujisyomwa mwakwanila kuti apikane kaje yijikuweceta. Atamose jwagambile kuwalanga panandi nambo ni mtima wakuwona tacyiwona kuti m'baibulo mwangali yakusonecela yakusaweceta wandu wane.

Baibulo jangalinga kulicenjela kuti jatyocele kwa Mlungu, jikusagamba kusala. Wakulemba baibulo awecete ndawi ni katema utenga wakwe nganiwutyocela mu nganisyo sya mundu nambo mu ciwunukuko ca Mlungu. mu bu ja ndandililo akuwugula ni malowe gakuti "kanenko Mlungu watite..." kakwana ka 9 kose mu ndime jandanda. Malowe gakuti "wawecete Ambuje..." gakoneka kakwana 23 mu buku ja Malaki. "Ambuje wawece..." jikoneka ka 560 mu mabuku msano gandanda. Jwakulocesya Yesaya akusala kakwana ka 40 kuti utenga watyocele kwa Mlungu, Esekiyele kakwana ka 60, soni Yelemiya kakwana ka 100. Mu baibulo josope wakulemba wawecete kakwana ka 3,800 kuti utenga wawo waliji wakutyocela kwa Mlungu.

Ambuje Yesu wawece yindu yakutyocela mu mabuku ga cilangano cakala kakwana 24. Wasasile ya Daniyele kakwana ka 22, ya Yesaya kakwana ka 40, ya mu mabuku msano ga ndanda kakwana ka 60, mpaka kutyocela mu masalimo mwakwe, nganasala kose kuti wandu kapena yindu yiyalembedwe mwelemu yaliji ya adisijo, kapena ya unami.

Pa Luka 24:24-27 Ambuje Yesu wawecete kuti kulocesya kosope kwawecetaga ya womwanjawo. Ndawi syesinji wawecete kuti yosope yiyilembedwe mmalemba yikwenela gumalicisidwa (Matayo 13:14; Luka 21:22; Yohane 13:18). Watite malowe gwawecetaga galiji gakutyocela kwa Mlungu (Maliko 13:31; Yohane 6:63; 8:42-47; 12:46-50) wasasile soni malemba ngawa mkusindidwa (Yohane 10:35).

Wandu wawalembile cilangano ca sambano wawamanyi Yesu wasasile soni kuti wapocela ciwunukuko kutyocela kwa Mlungu. Paulo watite utenga wakwe watyocele kwa Mlungu mu

macili ga Mlungu (1 Akolinto 2; Agalatiya 1:11-17), soni Petulo wawicile umboni kuti “Paulo akusalembega ni lunda lyapocele” (2 Petulo 3:15-16).

Mlungu akuweceta kuti wawilasile wakulemba kuti alembe malowe(Matayo 23:34) ni walamwile wandu wakwe kuti ajiganye yayilembedweyo (Matayo 28:19-20) ni watumisye Msimu waswela kuti wakamucisye wandu kupikanicisya ni kusunga malowe mmitima mwao. Kupikanicisya kwao kwa yindu ya munyuma ni ya m’bujo kwayice ni cikamucisyo ca Msimu waswela (Luka 1:3; Yohane 16:13-15; Yohane 14:26). Mu baibulo mwana yindu yejinji yayilembegwe yakupunda lunda lwa mundu (2 Timoteyo 3:16).

Wandu wakusyoma kutandila wakanila Mlungu ni akhlistu wakwe ali awungunyisye cenene mpaka apate umbone wakwanila kuti baibulo jili nditu malowe ga Mlungu. kwende tugambe ganicisya gane mwa ma umbone aga:

1. KUTAMILICIKA KWAKWE

Ligongo cici baibuli jili ciwela pe lelo jino atamose mu yaka yejinji wandu ali awele mkusaka kujijonanga. Pangali buku jine jakala jajikwete mabuku gagapali lelo jino mpela baibulo. Pana mabuku gakala gejinji ga cilangano ca kala ni ca sambano cakwe. Wandu wakulemba mabukuga waliji wakusamala mlope pangasaka kusokonasya kalembo kalikose. Yesu wawecee kuti, “*Kwinani ni cilambo capasi tiyicimala, nambo maloŵe gangu ngasigamala macili kose.*” (Matayo 24:35). Malowe ga Mlungu gali ga wumi (Ahebeli 4:12). Gapundile lupuso lwa wandu wasyome ni amagongo wakwe wosope.

2. KALEMBE KAKWE

Aganicisye kujigala wandu wakwana 40. Wanduwo atame mu yaka yakwana 1500. Wanduwo awe wakamula masengo gakulekangana lekangana, kutandila madokotala, wakucinga yilango, aciwenye, wane wakutanjisyamba. Wanduwo atyocele mu madela gakutalikangana. Wajinji akasakola upile wakonegana. Soni wajinji akawa wandu wakutenda ya dini mu ndawi jawo. Watende wanduwo alembe ya dini – alembe ya misyungu – ya umi wambone – ya ndamilo syambone – ya nyengo. Ni alocesye ya yindu yayicitendekwa m’bujo; alembe ya ngopolele ja umi jisyesyene; tuli pa cilambo pano ligongo cici; cakulinga ca mundu ni cici. Wao ni awe wakuyiwika pamo yindu yalembileyo. Kaneko ni ayigawenye yosope mu ndime syekulungwa kulungwa ni syamwana. Ana takole buku jamti uli?

Pangali mundu pa cilambo ca pasi jwa akombole kulimbikanya cindu camti myo ni kuwa cakupikanika cenene. Nambo mwele ni mujalembegwele baibulo. Soni jwalijose

jwakuwalanga baibulo ni mtima wosope tacijisimana kuti jili buku jimo jakuweceta ngani jimo kutandila ku Ndandililo mpaka ku Ciwunukuko, cakulinga cakwe cili cimo, utenga wakwe uli umo, cijiganyo cakwe cili cimo, yakulocesya yakwe yili yakulandana, baibulo jili buku ja cinonyelo – mwalaakwemo tupikana ya ngani ja Mlungu ali mkusosasosa mundu jwakwimucila.

3. MBILI JA CILENGEDWE

Mlungu juwalembile baibulo ali jujojo pejo juwapanganyisye cilambo. yijiganyo ya sayansi yisyenyene ni ya baibulo yakwamba cilambo yikusakumulana ligongo mkupanganya jwakwe ali jimo. Atamose wandu wakusyomawa pane akusatindana nganisyo, nambo nganasimaneje pane pakwe baibulo jili mkuweceta ya unami (Yesaya 40:21-22; Yobu 26:27) Yakuti umi wa mundu uli myasi, baibulo jasasile kalakala wandu wakusyoma mkanawe (Lefitiko17:11)

4. NDAWI JA UNENELI WAKWE

Pana cindu cimo cacili m'baibulo cakuti cangawoneka kose mu mabuku gane; kuli kusala yaciciwoneka msogolo mwangalemwesya. Mlungu akusalingana yindu mu mbili kuti wandu watapikanile malowe gakwe apelece ucimbicimbi kwa jwalakwe. Yakusati kakamule gele masengoga yili m'baibulo. Ciwandika msela umo mwa misela sikisi jilijose jikusasala ya m'bujo. Malowe ga Mlungu kwa wandu ni gakuti 'mulinje une sambo, timbecete ni malowe gatimbecetego gacitendekwa.' (Yelemiya 28:9; Esekiyele 12:25; Luka 21:22). Ma budda, asilamu ni ma dini gane gakwete mabuku gawo gakusakuya, nambo kulocesya mwalakwemo mwangali uneneli uliwose.

Mu umi wa Ambuje mwana ya yakulocesya yakwana 300 yiyatendekwe, yiwawecete aneneli wakalakala. Yeleyi nganiyitendekwa mu umi wa Yesu mwa ngosi. Nambo Mlungu wayilinganyisye kuti yitendekwa myoyo.

5. YAJITITE KWAYA MA UMI GA WANDU

Kusosekwa kwa buku kukusawonecela ni yajitite pa kwakamucisya wandu wa mmusi. Baibulo jikusapeleka malamusi gakwaya mkamulano sikati ja wandu gakuti ngasagapata kwine gakupunda gelega. Kwalikose kugajiganyidwe malowe ga Mlungu ni kugapikanila, yilambo mitima ja wandu jasindile. Baibulo jikusapeleka kwa wandu canasa pa wandu wane, kamucisya wacikulile ni wakulwala ni kululucilana. Jikusapeleka ulemu kwa acimmasyeto ni cilongosyo kwa wanace.

Utenga wa m'baibulo wagopwele wandu wajinji ku maunyolo ga woga, ulwele ni sambu. Jili buku ja macili kupunda mabuku gosope pakusinda ma umi ga wandu. Alijiganyo wao asyene baibulo ni alole yiyatendekwe kwa wandu wawajipikanile ni kulipelekwa kwa Juwalembile bukuji.

Naga baibulo jinonyeledwe ni kupikanilidwa cilambo cikusajalo msongo ni kusicila nambo naga baibulo jikanidwe ni ngawanjidwa, mcilambo mukusawa mwana woga, ngondo, yilwele

ni uwengani. Malowe ga m'bibulo gakusapikanika cenene gakuti "Cana upile cilambo cele Mlungu jwakwe ali Ambuje"

6. MACILI GA UTENGA WAKWE

Baibulo jili buku jajikwete utenga kwa wandu wosope, kutandila wanace ni acakulungwa wakwe. Uli utenga wakupikanika cenene, majiganyo ga mu umi wa mu cilambo cilicose, soni mi mitundu jilijose ja wandu. Utenga wakwe ukusapunda yikalidwe ni ndamilo sya wandu ni kwapa mtendele, cinonyelo, lukondwa ni kululucilana. Baibulo pe ni ja mpaka jisine wandu wangalumbana kuwa wambone mkati mwao. Jikusapanganya yigawenga ni wakonanga kuwa wandu waswela ni wakutumicila mtundu wao. Jikwete utenga ku ngosyo sosope.

7. KUSIMONJEKA KWA CIKULUPUSYO CAKWE

Umbone wekulunga wa baibulo uli macili ga utenga pa umi wa mundu. Jiliji ciwunukuko ca Mlungu cicalembegwe, Mlungu juwatupanganyisye m'we; yijiweceta, kalembedwe kakwe, mbili jakwe ni uneneli wakwe yosope yene yikusalocesya asili ja umi wangamala.

Mlungu atesile cilanga kuti jwakusosasa ni mtima wosope tacimjanga. Cakuwona ca m'baibulo cikusawumbulidwa ni Msimu waswela (Yohane 6:13; 1 Akolinto 2:11-14). Mundu jwakukayicila naga akupopela kutyocela pasi pa mtima kuti "Mlungu ngangumanyilila naga wao apalidi kapena iyayi; soni aji baibuloji jili jawodi kapena iyayi, nambo naga jilidi buku jawo, ni wao akwete macili ngakungamucisya – alilocesye kwa une patimbalanjeje bukuji" Mlungu mpaka taciliwumbula kwa jwele munduju (Yohane 20:30-31).

"Ana ngati sambano m'wele mli mkumsalila kuti, 'Une ndili Atati wenu, soni mwanonyele kutyocela ndili likandi. Ana Ambuje tacimbila mtima mpaka cakaci? Ana tacitumbila mpaka cakaci?' Amu ni mumwa'wecetelaga. Nambope m'mwejo mwapitilisye kutenda yakusakala mpela mumwapakombolele... Wasalile kuti njawule ku cilambo ca Isalayeli ngalalicile utenga awula wakuti, "M'mwe Isalayeli wangakulupicika, mwujile," akuti myoyo Ambuje. Une ndili ciwela jwa canasa soni ngasinimtumbilila, mpaka kalakala. Mgambe kwiticisya kulemwa kwenu, mjiticisye kuti mwalemwecesy Ambuje Mlungu jwenu, kuti mwalambile nawo milungu ja cilendo, pasi pa yitela yakutenjela, nambo soni kuti nginimpikanila malowe gangu. Une Ambuje mbecete myoyo." (Yesaya 3:4-5,12-13).

Yakusasaka Mlungu ni yakuti mundu agambe kwiticisya basi.

NGOPOLELO JA UMI KUTYOCELA M'BAIBULO

Baibulo jili buku jakusosekwa mlope pa umi wao. Jikwete makiyi ga umi ni cakusausya cilicose citasimane nacho pa cilambo. cili cikalata cakutyocela kwa mjawo jwakupunda mlope

ni buku jwakamucisya kutenda yakusimonjesya, kwapa macili ni kupundanganya. Atamose yili myiyi akhlistu wangawalanjika agwile mu kulipeleka kwao ku baibulo. Ana mpaka ayipate uli m'baibuli yindu yiwawicele wao Mlungu.

Ajigale baibulo ni ajilolecesye mujiwelele. Jikwete makona mcece. Ni jikwete yiwuniko yiwili. Tukamulisye masengo yele yinduyi mu cijiganyo ca buku ja Mlungu ji.

Makona mcece jo tiganjimile (1) kuwalanga (2) Kulijiganya (3) Kuganicisya (4) Kwinjisya pa Mtima. Yiwuniko yiwili tiyijimile. Kujikamulisya masengo kuti yikamucisye (1) Umi wao{wao syene (2) musu wao.{utumiki}. Kwene sano tulijiganye yeleyi cimo cimo.

1. KUWALANGA BAIBULO

Kuti akombole kuwalanga ni kupikanicisya baibulo akwenela:

(a) Kola lisosa lyakumanya Mlungu kupitila mu malemba(Matayo 5:6).

(b) Kusagula kumsosasosa Mlungu mu malowe gakwe(Masalimo 27:8).

(c) Alipelece umi wao ku malowe gakwe (Yohane 8:31)

AWALANJE BAIBULO; ajigale baibulo kwalikose kwa kwaula. Pa ja kwembecela pane pakwe, kanga pa msela wa kucipatala, kanga ku depoti, kapena ali m'basi, awalanje baibulo. Wao ngawa mkupikanicisya mlope naga ngakuwalanga mlope. akole mteto wakuwalanga pa ndawi jine jakwe pa lisiku lililyose ligongo baibulo cili cakulya cao ca usimu.

Yakuti pakujowona baibulo, Yesu soni tam'wone myoyo. Yakuti pakuwujigala utenga wakwe yikusalosya mwawuwelele mkamulano wao ni Ambuje. Ana akusagononyelaga malowe ga Mlungu? ni akole ndawi jakugawalanga. Naga nganawa wakulupicika ku kuwalanga baibulo jao, nikuti soni nganawa wakulupicika kwa Ambuje Yesu.

AKWENELA KUWALANGA KWEJINJI CANTI ULI?

Ali mkujigala ma minisi ga mnono mpela nsano pa lisiku mpaka amalisye kuwalanga baibulo josope mu caka cimo. Mwene nganakola ndawi jejinji jakuti atameje pasi ni kuwalanga baibulo, nambo ana yisyene kuti wao ngawa mkupata 5 minisi pa lisiku jakuti ajipelece kwa Mlungu mu kuwalanga ni kulijiganya baibulo?

MALAMUSI GAKUSOSEKWA KUTI AJIPIKANICISYE BAIBULO

Akamulisye masengo yindu msano ni yiwiliyi kuti apikanicisye cenene baibulo. Baibulo ngasijiwa jakusausya naga Msimu waswela ali mkwalongolelela ni kwajiganya, soni ali mkusunga aga malamusiga pakugopolelela yijiganyo ya m'baibulo.

1. AGOPOLELE NDIME JILIOSE ALI MGANICISYA ndime sine syosope syasikuweceta cine cakwe pa wele mtwewo. Kulepela pelepa akhlistu wajinji, wakusosa cisyesyene asimene ni yakusausya yejinji. Tapate kupikanicisya kwejinji pakulandanya malowe gejinji m'baibulo.

2. MALOWE GA MLUNGU GAKUSAGOPOLELA yigakuweceta. Ndawi syejinji akasalinga kupeleka ngopolela jakusisika jinejakwe, akawe ali alolite kuti ndime sine syakuwanikana sikuweceta mwa citagu.

3. AJIGANICISYE NDIME JILIOSE YALUMO ni ndime sine; aganicisye cakulinga ca ndime jakuwlangajo, aganicisye soni utenda wa mtwe wosope wene, aganicisye yajitite kalembedwe buku josope. Ajipikane ndime jilijose mwajikuwecetela. Akasawika ngopolelo ja unami pa lilemba lililyose.

4. MALOWE GANGASISYANA pane palipose nambo yikusawa kuti mwine pa ndawijo ngakugapikanicisya ni akwenela kudalila pa Msimu waswela kuti wajiganye. Akalikanganika kuti ajipikanisye ndime jine jakwe, asose ndime jine ja mpaka alijiganye.

5. AKAMULISYE MASENGO MTWE wao. Mlungu akusapata lunda. Wakamulisyeye masengo wandu wandu wamba kuti alembe malowe gakwe mu ciweceto cao. Awalanje mpela mwakawalanjile buku jalijose. Akumbucile jwakuweceta pa malogo ali nduni, ana ali mundu, lilayika, mundu jwakulema kapena jwambone kapena Mlungu msyene. Ana akupikana uli pakuweceta yeleyi. Akwete macili gamti uli kuti akwanilisyeye kutenda yakuwecetayo. Ana yeleyi yikkuwecetedwa kwapi? Akuweceta yeleyi ligongo cici? tujembecele kuti yiticendekwa cakaci? Ligongo malangano gane gakuweceta ya m'bujo ya umi wetu yalumo ni Khlistu; gejinji gagumbalidwe ni kupagwa kwa kutanda kwa mpingo wa ndanda. Naga ali agaweni malangano gane gakwe gakugawona kuti gali ga ndawi ajino, a'wende Mlungu kuti agakwanilisyeye mu umi mwao.

6. KUCISALA KANDANDA kwa cindu cilicose mu baibulo, kukusawaga kwakamucisye kuti acipikanicisye cenene patacisale soni pa ndawi jine mu malemba. Alolecesyeje yeleyi pa ndawi jilijose jagasimene malowe, citagu, cine cakwe cikatendekwe kapena wandu. Soni cilicose caciwilisyeye, nikuti cili cakusosekwa mlope. mwangali cindu cangasosekwa mu malowe ga Mlungu. ayiganicisye mlope yindu yayisasile mwakuwilisya mu malowe ga Mlungu, nikuti Mlungu ayiweni kuti yili yakusosekwa kwetuwe.

7. MALANGANO KAPENA YAMUKO yikusajjalila yitajile pakwanga mundu ku yawecete Mlunguyo. Ndawi jilijose jatesile cilanga Mlungu, akusalalaga yakwenela kutenda, kwine kulikose, kuti apocele malanganogo. Jwalakwe jwangali lusagu. Malangano gakwe gosope gali gakomboleka mwa Yesu Khlistu (2 Akolinto 1:20) soni malanganogo gatamilicice pa malamusi gangasinga ga ucimwene wa Mlungu. malanganoga ganigawa ga wandu wane wakwe

wawagapikene pewo, nambo gali kwa wandu wosope wakusimana ni yindu yakulandana ni jemanjawo. Muwawelegele Mlungu pa ndawi jinejakwe, ali yalumo mu ndawi syosope.

2. KULIJIGANYA

Nganiyiwa yakwanila kupikana yijiweceta baibulo, akwenela kupata ndawi jakuti alijiganye yijiwecetayo. Msimu waswela tiwalongolele mu cisyesyene cosope naga ali am'wendile (Yohane 16:13; Yakobo 1:5), nambo akwenela kuwa wakoseka kulipila mtengo wakuwungunya yijikuti. Akawe ali awisile cidwi ni kulipeleka ku kuwungunya ya cakuwona ca mmalemba, ngasakula mu umi wa usimu.

Akusalijiganyaga kuti apunde ku sukulu kapena pa masengo, akusalijiganyaga kuti amanyilile kutenda yindu cenene. Ni kuti soni awe mkhlistu jwa macili, akwenela kuti alijiganye kuti alilocesye kuwa wakwiticika pameso pa Mlungu (2 Timoteyo 2:15).

Ana tandindile papi

Pana yisa msanoa yakuti wakusyoma ni wakulijiganya baibulo wajinji awele ali mkamulisye masengo. Kutu ajimanye baibulo kusyene, akwenela kamulisya masengo mbiya kusuma yele yinduyi.

1. CONCORDANCE JAMBONE: Aji buku jajikusasala malowe gosope gagali mu baibulo. Jikusapeleka ngopolelo ja malowego m yiweceto yandanda. Mwa cilandanyo pana buku ja 'Young's analytica concordance' ni pana soni 'Strong's exhaustive concordance' gele mabukuga gakusadula nambo gakusakamucisya. Ndawi sine kunyuma kwa baibulo kukusawa kwana ka concordance kamwana ka mpaka akamucisye. Mpaka jakamucisye kujipata vesi jakuti ajiliwalile mbali jine.

2. DIKUSHONALE jambone. Mwelemu mpaka alole ngopolelo ja malowe gakuti ngakugapikanicisya. Mwa cilandanyo dikishonale ja oxford kapena ja webster.

3. NGOPOLELO SINE sya baibulo. Baibulo ja Kinga james pane jikusakalisya masengo malowe gasindile ngopolelo jakwe sano jino. Baibulo sine mpaka syakamucisye kupikanicisya ndime jine jakwe jakusausya. Nambo aweje wakusamala ligongo gopolela kwine kukusawa kwa wandu wa Mlungu wakulupicika, ni wao cakusaka ni kupikana malowe ga Mlungu, ngawaga ngopolelo sya wandu.

4. YAKUAMUCISYA YINE. Pana mapo ga baibulo, dikishonale ja baibulo ni yine ya mpaka asume naga ali akwete mbiya. Nambo awe wakusamala kuti akasadalila mlope pa yeke yidayi ni kuleka kulipeleka ku baibulo jisyene. Akasalisokanasya ni yindu yejinji.

5. BUKU. Akole pa malo gakuti alembeje yindu yakulijiganya. Asose buku jambone ni jakoneka cenene kuti alembeje ya “Ulendo Wao Mu Cakuwona. Alembeje mwakata nambo mwakuti takumbucile cenene malowe galemBILEGO. Mwa cilandanyo buku jandanda ya yohane mtwe wa 1 msela wa 9 mpaka 10 mpaka awulembe canti myi : 1 Yn. 1:9-10.

ULENDO MU CISYESYENE

Alinje aga matalaga gawakamulisye masengo wandu wa kala.

1. CIWULILI CEKULUNGWA (*Analytical*)

Ajigale buku josope ja baibulo, pandanda kuli cenene kusagula jejipi, ni ajiwalanje kutandila kundanda mpaka kumbesi, katatu kapena kacece. Atande ni kuwalanga baibulo jangasausya kuwalanga kaneko mwine ja King James. Aolecesya yajikuti ndime jalijose ni alembe panepakwe yakuganisya ngopolelo jakwe. Akalimbana ni yejinji agambe kulemba nganisyo syandanda syakwete pa ndimejo. Aole malowe kapena yindu yayiwilisyeye kuyisala.

Awice pamo ngopolelo syamwanamwana ni kusipa mtwe wekulungwa kuti akombole kola ciwulii ca buku josope. Pambesi pakwe alembe msela umo wakusala mtwe wa ngani josope, ni kuwuwika penani pa yosope yalemBILE.

2. KULOLECESYA (*Inductive*)

Ajigale ndime kapena mtwe wamtundu wa mu baibulo, nambo pa ndawi ajino akole lung’wanu ni yindu yamwanamwana yakwe. Alembe nganisyo syakwete pa ndime jilijose. **AGANISYE MLOPE!** alembe pasisimene nganisyo syao, pakusala buku, mtwe , msela wawalasile.

Kaneko awusye aga mausyoga. Ligongo cici? Cici? Wani? Kwapi? Ndawici/Cakaci? Canti uli? Kaneko ni alinje kwanga mausyo gosopega pa ndime jilijose. Alembe soni malowe gakusosekwa gosope. Aole ngopolelo ja malowego mu dikishonale kapena komkodansi. Alembeje mwakusamala kuti takombole kuyikamulisya masengo yijiganyo yao m’bujo.

3. MITWE JEKULUNGWA kulungwa. Mpaka akombole kulijiganya ya lilowe lyimo mu buku ja mtundu kapena mu baibulo josepe kutandila ku Ndandililo. Alinje kulola lya lilowe lya ‘kulupilila’ mu buku ja Yohane, kapena ‘Kupundanganya’ mu buku ja Ciwunukuko, kapena lilowe lyakuti ‘Cinonyelo’ mu buku ja 1 Yohane, Kapena ‘Atati’ mu mabuku mcece gandanda mu cilangano ca sambano.

Mwa cilandanyo ajigale msela wine wakwe ni aliwusye kuti, “ana lyele liloweli ligopoleta cici pelepa?” “ana akulikamulisya masengo canti uli?”, “ana likoneka kalingwa?”, “ana lili lyakusosekwa canti uli kwa Mlungu?” ni arole ngopolelo jakwe mu ciweceto candanda kulembedwa baibulo. Komboleka soni kulemba msela kuti kwa ndime sisikuweceta yindu yakulandana kuti sikasawusya kusikumbucila.

4. KUYIWIKA MU MTIMA

Ndime sine syakulandana sikusapeleka mausyo. Mujikuwecetela ndime jine yikusatindana winji wa ngani ni mujikuwecetela ndime pa cindu cicoco. Ana gele mausyoga mpaka tugamasye canti uli? Cindu cakusosekwa ni kusiwanganya syele ndimesi. Tumanyilile kuti wandu wawalembaga malemba pane, nganalemba yindu yine yamwana nambo yakuti wakulemba wane wayilembile. Msimu waswela nganiwasalila cimo cimo wakulemba malemba nambo wapele nganisyo ni kwalongolela mu umundu wao. Myoyo jwakulemba jwalijose walembile yindu yakulekangana panandi ni jwine, nombe najo muwatite pakulongoleledwa ni Msimwa waswela.

Mu mabuku mcene gandana mu cilangano casambano, wakulemba walembaga malingani ni ndamilo syao ni mtundu wao. Matayo juwali jwa ciyuda, wam’weni Yesu, mpela Messiya; mwenye jwa Isirayeli ni mu utenga mwana malangano gakutyocela ku cilangano cakala gakwamba ya Yesu; Maliko, juwaliji mcanda jwa ciloma, wam’weni Yesu mpeka jwamasengo jwa Mlungu, ni ngani jakwe jikuweceta yejinji ya masengo ni yitendo ya Yesu. Luka juwali dokotala jwa ci giliki, wam’weni Yesu mpela mwanagwawo mundu, ni akusaweceta yejinji ya umbone wa umundu wa Ambuje Yesu. Yohane wam’weni mpela mwanagwawo Mlungu, juwaliji mpela ngondolo jakutyosya sambu sya wandu, juwakwete ucimbicimbi ni macili gosope.

Myoyo kuti tupikanicisye cenene tukwenela kujigala ndime jilijose ni kujiwanganya ni yajitite pa malo gane. Ajigale ndime syosope ni kusiwika pamo. Alece cindu caciwilisyeye ni kupanganya cindu cimo kuti akole cisyesyene cicatendekwe. Cekulungwa ni cakuti nganijo jiwe jimpepe atamose malowe gane pawe pali pangali.

6. KULOLA KWINANI (*umanyilisi wangali lunda*)

Awe wakogopela aci cinduci! (Masalimo 18:27) kulijiganya kosope kuweje kwakamulana ni yakuti kapopele wandu. Cakuwona cangali mapopelo cikusalimbisya mtima wa mundu pandawi jakumlallicila. Soni naga kulijiganya cakuwona mwangapopela, mtima wao

ngasiwucila kuti upasye mesi gambone ga malowe ga Mlungu. pana cindu cakogoya cakukutenda kulijiganya baibulo kuwa mbesi ya yosope yene mmalo mwakuwa ucimbicimbi kwa Mlungu. alijiganye malowe ga umi kutyocela mu malowe gelembedwe ni taciwa mundu jwa Mlungu ni mundu jwa mbuku.

Sambi sya Adamu nganisiwa mu kulijiganya nambo walepele kulijiganya mu lilanguka lya Mlungu. akasagamba kupocela yosope mwangausya atamose yili mkutyocela ku guwa. Akwete udindo wakulinga cijiganyo cilicose ni malowe ga Mlungu (1 Atesalonika 5:21; Masengo 17:11; Yesaya 8:20).

Akamulisye masengo aji milingo jitatuji pa yaliyose yalijiganyisye mwa sambano.

1. Ana yikutyocela mu malowe ga Mlungu
2. Ana yili yakutendekwa kapena kamulana ni ndamilo sya Mlungu.
3. Ana yikungamucisya kumnonnyela Ambuje Yesu mlope ni kusiwenga sambi mlope.

Cakuwona cili cangausya kucimanyilila kwa mkhlistu msyesyene. Cili cangausya; cikusanyakulilaga mtima kwa Mlungu. cikusakumulana ni yakuwona yosope yayisasile mu baibulo ni ciwunukuko ca cilengedwe. Naga kutenda yacitite cakuwonaco, cikusakuyicisya mu kula mu usimu, ndamilo syeswela, kumanyilila kulepela kwa ugwe wasyegwe ni kudalila kwejinji pa Khlistu. Cakuwona cikusatendekasya mundu kuwa jwokusangalala mlope ya umi wakwe, cilambo cakwe ni Ambuje wakwe. Cangasisyana ni yigatite malemba gane, soni cangkana ganisya kwambone, kulungamika kwa Mlungu kwangasinda ni cinonyelo cakwe.

Cakulinga ca majiganyo ga Mlungu ni cakumanya Mlungu ni malowe gakwe. Naga majiganyo gakumtendekasya mundu kuwa jwaganicisya ya Mlungu, kulikwesya ni makani nikuti majiganyogo ganigawa ga cikhlistu (Yakobo 3:13-18). Majiganyo gasyesyene gakusajigala mtima wa Ambuje Yesu, wawalitulise jikapwe “nikuwa wakupikanila...mpakana ku ciwa ca pa msalaba (Afilipo 2:8). Naga majiganyo gawo ganigatenda kuwa wakulandana ni Ambuje Yesu Khlistu, akwenela kutenda cimo mwa yindu yiwiliyi sampano: akwenela kugapinila kapena kugasinda majiganyogo.

A saduki wa mu ndawi ja Yesu nganakola majiganyo gambone. A falisi wakwete malamusi gosope cenene nambo nganagapikanila soni nganamanya mkulamula jakwe. Lelo jino apali soni wati mpela a saduki ni afalisi. Akhlistu nganawa wanti yeleyi. Akusatenda yigakuti malamusi ligongo akummanyilila ni kumnonnyela Mkulamulajo.

3. KUGANICISYA.

Awungunye msela uliwose kuti apate majali. Apate cakulya ca msimu wao. Aweceteje kwa ndime jilijose kuti “nganamleka mpaka muli mumbele majali” (Ndandililo 32:26). Malowego

mpaka galongolele kuti apesye sambu, kumpopelela mundu jwina kapena kuwenda cakusosaw cine cakwe kaneko ni apelinganye kuwalanga malemba gane. Akole nganisyo syakuti pakuwalanga malowe nikuti akupata cakulya. Mu litalya lyeleli mpaka alece kuganicisya ya yindu yindu pa ndawi jakuwalanga. Yesu ali pa ndime jilijose ja malemba, akuwonecela mwa cilandanyo kapena citagu kapena mu ndamilo jakwe.

Kuganicisya kuli mpela mwajikusatendela ng'ombe, mkumala kulyamo, jikusatama ni kutanda kutawuna yindu yila. Naga mkumala kuwalanga ni kutanda ganicisya soni malowe, gaksatamilicika mmitima mwetu. Tukasaganicisya yosope yayitendekwe mu lisiku lyetu, ni kuyiwunika ni malemba, ni kuweceta kwa Mlungu.

Kuganicisya kuli mpela gaya cakulya ca usimu kuti cijinjile cenene mcilu mwetu, kuti cilimbanganye mundu jwa mkati, mundu jwa usimu.

Kuganicisya kuli mpela mesi gagakugacapa nganisyo. Wajinji wangawalanga baibulo ligongo akusatiga "jwangakumbucila kalikose." Kwende tujigale cilandanyo ca kapo jebilile. Ajigumbasye ni mesi ni agajase. Elo komboleka kuwa jebililepe nambo sano tijiwe bola. Tijitakate panandi. Yalumo soni kuganicisya malemba ga Mlungu kukusaswejesya nganisyo. Malemba ga Mlungu gali mkamusi naga mundu akusaka kola nganisyo seswela.

Ngopolelo jine ja kuganicisya ni Kuweceta jika. Kuti ajipikanicisye ndime ja m'baibulo, ajiwalanje mwakunyanyika. Awilisye kuwalanga kwa jika. Kuwilisya kuwalangaku kukusawa mpewa kwimba nambala ja foni kejinji mwakuti mpaka ngawukusajilila soni. Ukusapocela majali gejinji ligongo lya kola mteto waganicisya malowe (Yoswa 1:7; Masalimo 1:2-3; 1 Timoteyo 4:15)

4. KWINJISYA

Kwinjisya malemba kukwenela kuwa ndamilo ja mkhlistu jwalijose. Kuli kusisa malowe ga Mlungu mmitima mwetu kuti tukasitumlemwecesa. Kwinjisya malowe kuli mpela kuwika yipolopolo mu wuti ja msilikali ja Yesu. Kwinjisya malowe kukusakatukamucisya ayi yinduyi:

1. KUTYOSYA CIKAYIKO NI KUMGOMEKA SATANA

Ndawi jele mcimwene jwa umi, jwali Yesu, pawasimene ni mcimwene jwa cipi, satana, mu cipululu ca mayeselo. Nganalimbana ni kusisya najo. Ambuje wajanjile malowe gosope ga satana ni lupanga lwakutema lwa malemba, pakuweceta kuti, "Kulembedwe.....kulembedwe....Kulembedwe...." yangakamucisya kulijiganya kamulisya masengo uti jawo mmangongo jwao ali ayice kala. Kwinjisya malemba luli lupanga lwa Msimu (Efeso 6:17; Masalimo 119:11; Yakobo 4:7).

2. KUPELEKA MACILI MU UMBONI WAO

"Kwende ucimbicimbi wa utyocela mkamwa mwetu ni lupanga lwa malowe gakwe luwe myala mwetu" Acakulungwa kulungwa wa Mlungu waliji wandu wagumbalidwe ni malowe.

Mlungu akusagajaliwa malowe gakwe – naga tukulijiganya ni kugakamulisya masengo mlope, tukusawa akhlistu wamacili (1 Petulo 3:15; Yohane 6:63; Masalimo 19:7; Ahebli 4:12).

3. KULIMBANGANA MU MASENGO GA UTUMIKI

Pangali mundu jwa mpaka atende masengo ga Mlungu ali ngakugamanyilila malowe ga Mlungu. gali fandeshoni, pakutandila kutawa umboni wa Yesu khlistu. Ngakwenela kuwa wakalamuka, wakusausya, kapena wakumanyika, nambo akwenela kuwa wakumanyilila malowe ga Mlungu kuti akombole kutumicila (2 Timoteyo 2:15; 3:15-16; Masalimo 119:42).

ANA MPAKA AJINJISYE CANTI ULI MALOWE? Mu nganisyo mwana yindu yitatu yakamucisya kwinjisya yindu.

1. ALIJIGANYE: Awice yindu mu nganisyo mwao. Litala lyambone lyakutendela yeleyi ni lya kulemba malowego pa ka cipepala kamwana. Awalanjeje pa cikalakalaco mwakunyanyika. Myoyo kutandila meso, makono ni ngomo syakwe sikamula masengo. Ajigale yikalakalayo kulikose kwakuja, kanga pa kwaula ku sukulu, pa kwembecela galimoto, pa msele wa kucipatala kanga ku mcini, atamose pa ndawi ja kupumula. Ayiwalanje mkanawe gona cilo ni pa ndawi jakwimuka (Kuwilisya 6:7). Komboleka soni kucipacika pepuka pepupa kanga pa ligalasi, kuti aloleje ndawi jilijose jasacile.

2. KUSUNGA: apelenganya kucisunga cinduco mu nganisyo mwao atamose ali amasile kulijiganya. Kuwilisya kweleku kukusatendekasya malewogo kutamilicika mu nganinsyo. Naga akukayicila ya ndime jajilembile, ajanguye kuwunukula cikalakala cila ni kuwalanga malowe gambone. Akasagamba kulota, awilisye kuwalanga malowe kejinji mkanawe kutanda kwinjisya gane.

3. AKUMBUCILE: Kuyikoposya soni yiwasunjile mu mtima. Awege waganicisya mlope yiwajinjisyeyo. Pa cikalakalaco awiceje yindu yakuti yakamucisye kumbucila cenene. Cikalakala cikusawa cakamucisya kumbucila, naga kusaka kuwilisya soni, kapena kujiwalanga mwangasausya ndime ja baibulojo.

YAKWAMBA UMI WAO

Ajigale jajikwapa lung'wanu wao – jakuganisya kuti akujipikanicisya. Ajiwalanje kakwana kasanu ni kamo kuti ajipikane cenene. Sano ali kujilemba ndimejo mwakujipikanila. Alinje ngakamulikasya masengo malowe gejinji gagali mu ndime jawalasilejo, nambo pakuganicisya malowe gosope, agalembe mu ciweceto cao, mwakugapikanila.

Ndawi syejinji ngatokusapikanicisya baibulo ligongo tukusajiwalinga mwakuwutuka mmalo mwaganicisya lilowe lililyose. Pakulinga kujilemba soni ndime tajenela ganicisya mlope ndime jilijose soni takombole kupikanicisya cenene ndimejo.

Akamulisye masengo komkodansi ni mabaibulo gane kuti amanyile cenene ngopolelo ja malowego naga yili mkwasausya. Aliwusye asyene kuti, “ana yilembileyi yikamulana ni yajikuweceta ndimeji? Ana ngamulisye masengo malowe gakuti wandu wangakulupilila

mpaka apikanicisye? Mpaka najikamulisye masengo ndimeji canti uli kuti nakamucisye wane?”

Pakulijiganya Baibulo Akasatenda Ayi:

1. Kumlinga Mlungu pakuwenga cilosyo cangali lunda
2. Kwimila cindu ca unami pakusaka gamba kuisyana ni wane
3. Kuyiwusya yakuwone yakuti Mlungu wawumbwile kala
4. Kupya mtima ligongo lya ungamanyilila kapena ungapikanicisya wa wandu wane
5. Kola lung’wanu lwakupunda wane mu majiganyo ga baibulo
6. Kola nganisyo syakusisya yiliyose
7. Kulepela kutenda yalijiganyisye mwacitema
8. Kola lung’wanu ni lunda lutapate ngawaga yatiyikamucisye mtima wao.
9. Kwadandawulisya Msimu waswela.

YAKWAMBA MUSI WAO

(Ayi yakamucisya wandu wakuweceta malowe ga Mlungu kwa wandu wajinji)

Pandawi jakukosecela utenga atende ayi yinduyi.

1. AWALANJE MWAKWANILA

Aweje wakutama ndawi syosope mu yakuwona ya Mlungi ni ngasalaga kusosasosa cakuwona. Cakuwona ciciyika kwa wao. Ajitende baibulo jao kuwa buku jakupunda mabuku gosope. Alijiganye kwejinji ni kupopela kwakwe, ali mkwembecela lilanguka lya Mlungu. naga ali asagwile ndime jakuti akalalicile, ajembecele cilongosyo ni cijiganyo ca Msimu waswela ni akasalepela kusala kwa wandu yawilile Msimu waswela mu mtima mwao.

Asunjileje yindu yiyakwayice mtima wao, kanga ngani, yilosyo kapena yitagu yayikusala yakuwona ya Mlungu. awecetanaje ni wandu wakulemwa wakulekanga-lekangana kuti ayimanye yakusaganisya ni kuwa wakosekwa kwasalila cakuwona mwakwenelela ni nganisyo syao.

2. ALEMBE CENENEPE

Mlungu ali wapele ndime jakuti alalicile, ni mu nganisyo mwao mutandite kwika yilandanyo yejinji, ajigale cikalakala ni alembe yayili mu mtima mwao. Alece malo gakuti mpaka ajonjocesye ndime sya mbaibulo, naga ali asikumbucile.

Akamulisye masengo yayiweni mmalemba basi, ngawaga ya mu nganisyo syao. Awecete ayo peyo ya mpaka asimicisye kuti yikutyocela mu malemba ga Mlungu. akaleka kuweceta cindu akawe cili cipikanice cenene ni kamula mitima ja wandu. Yilandanyo yao yiweje yeswela.

Masengo ga jwakulalicila ni kulolecesya cenene ni kusala mwakupikanika cenene. Ajembecele yakusisya ni awe wakoseka kwanga. Naga ali alembile yosope yatiteje alembe, ajale kuwungunya soni mmalemba ni yilosyo, ni konjecesya pa yalembila yila. Pakumalisya ayiwise yosope mu mndandanda, wadongosolo cenene. Kulalicila kosope kuweje kwakuwecetana ni wandu ngawaga gamba kwawalanila cikalakala, aweceteje mwakupikanika cenene, soni mwagumbalidwa ni Msimu waswela.

Ulaliki wambone ukusawonecela ni kuwilisya-wilisya. Ngawaga malowepe nambo soni mitwe. Naga pana cindu cakusosekwa, alolecesye kuti aciwilisye mwakwanila, ligongo wajinji ngasapikanicisya ulengo wandanda, wawili atamose watatu wene.

Alole yiwatiga kulalicila wandu wakala, tacyiwona kuti wawilisyaga. Naga alijiganye soni mabuku mcene ngandanda, tacyiwona kuti Yesu soni wakamulisye masengo litala lilili. Akalewuyaga kuweceta kwao, soni asimicisye kuti wandu, mpaka ni wanace wakwe, akugamanyilila malowe gakukamulisya masengo. Naga wanace wala akulosya lung'wanu, nikuti waojo akuweceta mwakupikanika cenene. Soni awecete kwa wandu wakwapikana, ngawaga kuweceta ya jemanjawo. Naga akuweceta ku mitima ja wanduwo, malowe gawo gaciwa ga macili.